

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

BULLETIN
of the Szent István University

SPECIAL ISSUE

PART I.

Gödöllő
2008

Editorial Board

Prof. György Füleki CSc. – *Chairman of the Editorial Board*

Prof. Miklós Mézes DSc. *editor*

Prof. Béla M. Csizmadia CSc.

Prof. Tamás T. Kiss CSc.

Prof. Gyula Huszenicza DSc.

Prof. Gábor Reischl DLA

Prof. István Szűcs DSc.

Edited by the Guest Editorial Board

Katalin Takács-György CSc, – *Chairman of the Guest Editorial Board*

József Lehota DSc

István Takács PhD

László Villányi CSc

With the support of

Faculty of Economics and Social Sciences, Szent István University

Management and Business Administration PhD School of Szent István University

Szerkesztőség

Szent István Egyetem

2103 Gödöllő, Páter Károly u. 1.

Kiadja a Szent István Egyetem

Felelős kiadó

Dr. Solti László egyetemi tanár, rektor

Technikai szerkesztő

Szalay Zsigmond Gábor

Felelős szerkesztő

Dr. Mézes Miklós egyetemi tanár

ISSN 1586-4502

Megjelent 380 példányban

Contents / Tartalomjegyzék

Part I. / I. kötet

Agricultural and rural development and international view

Agrár- és vidékfejlesztés, nemzetközi kitekintés

ÁCS, SZ. – DALLIMER, M. – HANLEY, N. – ARMSWORTH, P.: Impacts of policy reform on hill farm incomes in UK	11
BIELIK, P. – RAJČÁNIOVÁ, M.: Some problems of social and economic development of agriculture	25
BORZÁN A. – SZIGETI C.: A Duna-Körös-Maros-Tisza Euro régió gazdasági fejlettségének elemzése a régiók Európájában	37
CSEH PAPP, I. Regionális különbségek a magyar munkaerőpiacon	45
NAGY, H. – KÁPOSZTA, J.: Convergence criteria and their fulfilment by the countries outside the Euro-zone	53
OSZTROGONÁCS, I. – SING, M. K.: The development of the agricultural sector in the rural areas of the Visegrad countries	65
PRZYGDZKA, R.: Tradition or innovation – which approach is better in rural development? The case of Podlasie Region	75
TAKÁCS E. – HUZDIK K.: A magyarországi immigráció trendjei az elmúlt két évtizedben	87
TÓTHNÉ LŐKÖS K. – BEDÉNÉ SZŐKE É. – GÁBRIELNÉ TŐZSÉR GY.: országok összehasonlítása néhány makroökonómiai mutató alapján	101
VINCZE M. – MADARAS SZ. Analysis of the Romanian agriculture in the period of transition, based on the national accounts	111

Agricultural trade and marketing

Agrárkereskedelem, marketing

ADAMOWICZ, M.: Consumer behavior in innovation adaptation process on fruit market	125
FÉNYES, T. I. – MEYER, N. G. – BREITENBACH, M. C.: Agricultural export and import assessment and the trade, development and co-operation agreement between South Africa and the European Union	137
KEMÉNYNÉ HORVÁTH ZS.: The transformation of market players on the demand-side of the grain market	151
LEHOTA J. – KOMÁROMI N.: A feldolgozott funkcionális élelmiszerek fogyasztói szegmentálása és magatartási jellemzői	159
LEHOTA J. – KOMÁROMI N.: Szarvasgomba fogyasztói és beszerzési magatartásának szegmentálása és jellemzői	169
NYÁRS, L. – VIZVÁRI, B.: On the supply function of the Hungarian pork market	177
SZAKÁLY Z. – SZIGETI O. – SZENTE V.: Fogyasztói attitűdök táplálkozási előnyökkel kapcsolatban	187
SZIGETI O. – SZENTE V. – MÁTHÉ A. – SZAKÁLY Z.: Marketing lehetőségek az állati eredetű hungarikumok termékpályáján	199
VÁRADI K.: Társadalmi változások és a marketing kapcsolatának modellezési lehetőségei	211

Sustainability and competitiveness
Fenntarthatóság, versenyképesség

BARANYAI ZS. – TAKÁCS I.: A hatékonyság és versenyképesség főbb kérdései a dél-alföldi térség gazdaságaiban.....	225
BARKASZI L.: A kukoricatermesztés hatékonyságának és eredményességének vizsgálata 2003-2006 évi tesztüzemi adatok alapján.....	237
JÁMBOR A.: A versenyképesség elmélete és gyakorlata	249
LENCSE S. E.: A precíziós gazdálkodás ökonómiai értékelése	261
MAGÓ, L.: Low cost mechanisation of small and medium size plant production farms.....	273
SINGH, M. K. – KAPUSZTA, Á. – FEKETE-FARKAS, M.: Analyzing agriculture productivity indicators and impact of climate change on CEECs agriculture.....	287
STRELECEK, F. – ZDENĚK, R. – LOSOSOVÁ, J.: Influence of farm milk prices on profitability and long-term assets efficiency	297
SZÉLES I.: Vidéki versenyképesség-versenyképes vidékfejlesztés: AVOP intézkedések és azok kommunikációjának vizsgálata	303
SZŐLLŐSI L. – NÁBRÁDI A.: A magyar baromfi ágazat aktuális problémái	315
TAKÁCS I. – BARANYAI ZS. – TAKÁCS E. – TAKÁCSNÉ GYÖRGY K.: A versenyképes virtuális (nagy)üzem	327
TAKÁCSNÉ GYÖRGY K. – TAKÁCS E. – TAKÁCS I.: Az agrárgazdaság fenntarthatóságának mikro- és makrogazdasági dilemmái.....	341
Authors' index / Névjegyzék.....	355

Part II. / II. kötet

Economic methods and models

Közgazdasági módszerek, modellek

BARANYI A. – SZÉLES ZS.: A hazai lakosság megtakarítási hajlandóságának vizsgálata	367
BHARTI, N.: Offshore outsourcing (OO) in India's ites: how effective it is in data protection?	379
BORSZÉKI É.: A jövedelmezőség és a tőkeszerkezet összefüggései a vállalkozásoknál	391
FERTŐ, I.: Comparative advantage and trade competitiveness in Hungarian agriculture	403
JÁRÁSI É. ZS.: Az ökológiai módon művelt termőterületek nagyságát befolyásoló tényezők és az árutermelő növények piaci pozíciói Magyarországon	413
KODENKO J. – BARANYAI ZS. – TAKÁCS I.: Magyarország és Oroszország agrárstruktúrájának változása az 1990-es évektől napjainkig	421
OROVA, I. – KOMÁROMI, N.: Model applications for the spread of new products in Hungarian market circumstances	433
REKE B.: A vállalkozások egyensúlyi helyzetének változáskövető vizsgálata	445
ŠINDELÁŘ, J.: Forecasting models in management	453
SIPOS N.: A környezetvédelmi jellegű adók vizsgálata a fenntartható gazdálkodás vonatkozásában	463
VARGA T.: Kényszerű „hagyomány”: értékvesztés a mezőgazdasági termékek piacán	475
ZÉMAN Z. – TÓTH M. – BÁRCZI J.: Az ellenőrzési tevékenység kialakítási folyamatának modellezése különös tekintettel a gazdálkodási tevékenységeket érintő K+F és innovációk elszámolására	485

Land utilization and farm structure

Földhasználat, gazdaságstruktúra

FEHÉR, I. – MADARÁSZ I.: Hungarian land ownership patterns and possible future solutions according to the stakeholders' view	495
FEKETE-FARKAS, M. – SINGH, M. K. – ROUNSEVELL, M. – AUDSLEY, E.: Dynamics of changes in agricultural land use arising from climate, policy and socio-economic pressures in Europe	505
LAZÍKOVÁ, J. – BANDLEROVA, A. – SCHWARCZ, P.: Agricultural cooperatives and their development after the transformation	515
ORLOVITS, ZS.: The influence of the legal background on the transaction costs on the land market in Hungary	525
SADOWSKI, A.: Polish land market before and after transition	531
SZÚCS, I. – FARKAS-FEKETE M. – VINOGRADOV, S. A.: A new methodology for the estimation of land value	539

Innovation, education
Innováció, tudásmenedzsment

BAHATTIN, C. – PARSEKER, Z. – AKPINAR BAYIZIT, A. – TURHAN, S.: Using e-commerce as an information technique in agri-food industry.....	553
DEÁKY Z. – MOLNÁR M.: A gödöllői falukutató hagyományok: múlt és jelen	563
ENDER, J. – MIKÁCSÓ, A.: The benefits of a farm food safety system	575
FARKAS, T. – KOLTA, D: The European identity and citizenship of the university students in Gödöllő	585
FLORKOWSKI, W. J.: Opportunities for innovation through interdisciplinary research....	597
HUSTI I.: A hazai agrárinnováció lehetőségei és feladatai.....	605
KEREKES K.: A Kolozs megyei Vidéki Magyar fiatalok pályaválasztása.....	617
SINGH, R. – MISHRA, J. K. – SINGH, M. K.: The entrepreneurship model of business education: building knowledge economy	629
RITTER K.: Agrár-munkanélküliség és a területi egyenlőtlenségek Magyarországon	639
SZALAY ZS. G.: A menedzsment információs rendszerek költség-haszon elemzése.....	653
SZÉKELY CS.: A mezőgazdasági vállalati gazdaságtan fél évszázados fejlődése	665
SZÚCS I. – JÁRÁSI É. ZS. – KÉSMÁRKI-GALLY SZ.: A kutatási eredmények sorsa és haszna	679
Authors' index / Névjegyzék.....	689

**AGRICULTURAL AND RURAL DEVELOPMENT AND
INTERNATIONAL VIEW**

AGRÁR- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS, NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

A MAGYARORSZÁGI IMMIGRÁCIÓ TRENDJEI AZ ELMÚLT KÉT ÉVTIZEDBEN

TRENDS OF IMMIGRATION INTO HUNGARY IN PAST TWO DECADES

TAKÁCS EMESE – HUZDIK KATALIN

Abstract

International migration is a process looking back upon a very long time, however the cross-border migration is growing to even more and more considerable size in our globalizing world. Our research focuses on the European continent regarding the topic, taking Hungary in the first place into consideration. The migration into the countries, i.e. the immigration was emphasized in our examination, with especial regard to nationality. Due to that the determining role of historical and geographical factors were proved and it also turned out that the greatest part of the flow of migrants towards the western member states of the European Union originates out of the EU, whilst the eastern EU-countries – just like Hungary among them – are the targets of migrants coming from the neighbouring European countries.

During our research based on the different data of the Hungarian Central Statistical Office, the EUROSTAT and the International Monetary Fund, we found out among others that it is characteristic for the direction of international migration that the flow goes from the relatively poorer countries towards the richer ones. We also examined the potential factors of individual motivation in connection with international migration.

The main aim of our paper was to reveal the present tendencies taking Hungary into special consideration, so that we could draw conclusions relating to the tendencies and the phenomenon of the actual international migration with regard to its socio-economic connections as well.

Összefoglalás

A nemzetközi migráció hosszú időre visszatekintő folyamat, az emberek határokon átnyúló vándorlása azonban a globalizálódó világunkban egyre nagyobb méreteket ölt. Vizsgálatunk tárgya e tekintetben az európai kontinensre, azon belül is elsősorban Magyarországra szűkölt. Elemzésünkben a központi szerepet a bevándorlás, az immigráció kapta, különös tekintettel az állampolgárság szerinti összetételre. Ennek tükrében kirajzolódott a történelmi és a földrajzi tényezők meghatározó ereje, valamint, hogy az Európai Unió nyugati tagországába irányuló áramlás nagy részét elsősorban az EU-n kívülről, míg a keleti országokban – így Magyarországon is – elsősorban a környező, Európán belülről érkező migránsok teszik ki.

A Központi Statisztikai Hivatal, az EUROSTAT, valamint a Nemzetközi Valutaalap különböző adatsoraira támaszkodva végzett vizsgálódásunk során kiderült többek között, hogy jellemző tendencia a migráció irányát tekintve a szegényebb országokból a gazdagabb országok felé történő áramlás, valamint elemzés alá vontuk a lehetséges egyéni motiváló tényezőket a nemzetközi migrációra vonatkozóan.

Cikkünk alapvető célja a meglévő – elsősorban Magyarországra vonatkozó – tendenciák feltárása, hogy azok ismeretében következtetéseket vonhassunk le a jelenlegi migrációs tendenciákkal kapcsolatban, annak gazdasági-társadalmi összefüggéseinek figyelembevételével.

Kulcsszavak: nemzetközi migráció, áramlási irány, gazdasági-társadalmi összefüggések

Bevezetés

A migráció, azaz az emberek lakóhely-változtatása hosszú időre visszanyúló jelenség, az emberiség elterjedése is tulajdonképpen magának a migrációnak évszázados eredménye. Tág

értelemben véve nemzetközi migrációról az államok, birodalmak kialakulásától fogva beszélhetünk, hiszen ekkortól létezik állam-, illetve birodalomhatárokat átlépő vándorlás.

Az elmúlt fél évszázadban nagymértékben felgyorsuló globalizáció, valamint ennek révén a személyek áramlásának, mind fizikai (olcsóbb, gyorsabb távolsági személyszállítás), mind pszichikai szempontból való (általánosságban elmondható, hogy az emberek rugalmasabbá váltak, helyhez kötöttségük mérséklődött), egyszerűsödése, és számos egyéb, a világpolitikai és világgazdasági szintéren végbemenő, folyamat következtében a határokat átlépő migráció igen jelentős méreteket ölt.

John Salt, a University College London migrációs szakértője írja egyik cikkében: „A nemzetközi migráció elkerülhetetlen. Az államok kezelhetik, de nem ellenőrizhetik azt”. [Salt, 2001, p 195.] Talán nem is szükséges, hogy elkerülhető legyen. A nemzetközi migrációnak számos előnye lehet és van is, mind a migráns személyre nézve, mind a küldő és a fogadó állam számára.

Jelen cikk elsősorban az Európai Unió, illetve azon belül is Magyarország helyzetét és szerepét vizsgálja a nemzetközi migráció forgatagában, célja többek között feltárni a hazánkba érkező bevándorlók származási ország szerinti összetételét, valamint nem utolsósorban korösszetételét, amely minden fogadó társadalom szempontjából fontos tényező, különösen az olyan előregedő társadalmi korszerkezettel rendelkező országok esetében, mint amilyen Magyarország.

Anyag és módszer

A migráció mint fogalom számos aspektusból megközelíthető jelenséget jelöl. Alapvetően fontos különbséget tenni a lakosság országhatáron belüli lakóhely-változtatásáról, illetve a határokon átívelő mozgásáról. E cikk keretein belül e kettő közül a határokon átívelő áramlás, azaz a nemzetközi migráció vizsgálata kap főszerepet. Ennek minősége, célja, időtartama, és számos más szempont alapján tovább kategorizálhatjuk a migráció típusait. Vizsgálatunk tárgyát a legális migráció képezi, mivel az illegális migráció törvényellenes jellegénél fogva a szabályos ember-áramlással kapcsolatos regisztrációs rendszereket kikerülő módon zajlik, emiatt vizsgálata, elemzése igen nehéz feladat. Mégis, még a legális migrációval kapcsolatos számadatok is becslésnek, a valóság közelítésének tekinthetők csupán, elsősorban a regisztrációs adatbázisok nem mindig tökéletesek voltak, valamint az alkalmazott statisztikai módszertan olykor előforduló hiányosságainak okán.

A kifejtés során elsősorban a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által közölt adatokra, idősorokra támaszkodunk, amelyek a Magyarországot érintő migrációval kapcsolatban szolgálnak információval. Ezenkívül felhasználjuk az Európai Közösségek Statisztikai Hivatalának (EUROSTAT) adatbázisát, amelynek segítségével egyfajta európai migrációs körképet kívánunk bemutatni. Elemzésünkben szerepet kap továbbá a Nemzetközi Valutaalap (IMF) országokra bontott világgazdasági adathalmaza is.

Magyarország, illetve az Európai Unió viszonylatában különösen fontos a migrációt, mint a társadalom szerkezetére, összetételére hatással levő jelenséget mind demográfiai, mind gazdasági szempontból vizsgálni. A mai nyugati társadalmakban jellemző „előregedő” társadalmi korszerkezet óriási problémaként fog megjelenni néhány évtizeden belül, amennyiben a jelenlegi tendenciák nem változnak. Ebben természetesen elsősorban az egyes országok népesedési-, illetve családtervezési politikái játszanak szerepet, nem elhanyagolható azonban a migrációs politikák jelentősége sem. Mindezek miatt cikkünk célja feltárni a meglévő tendenciákat, hogy a rendelkezésre álló adatok elemzésének segítségével következtetéseket vonjunk le a Magyarországra irányuló immigrációval kapcsolatban.

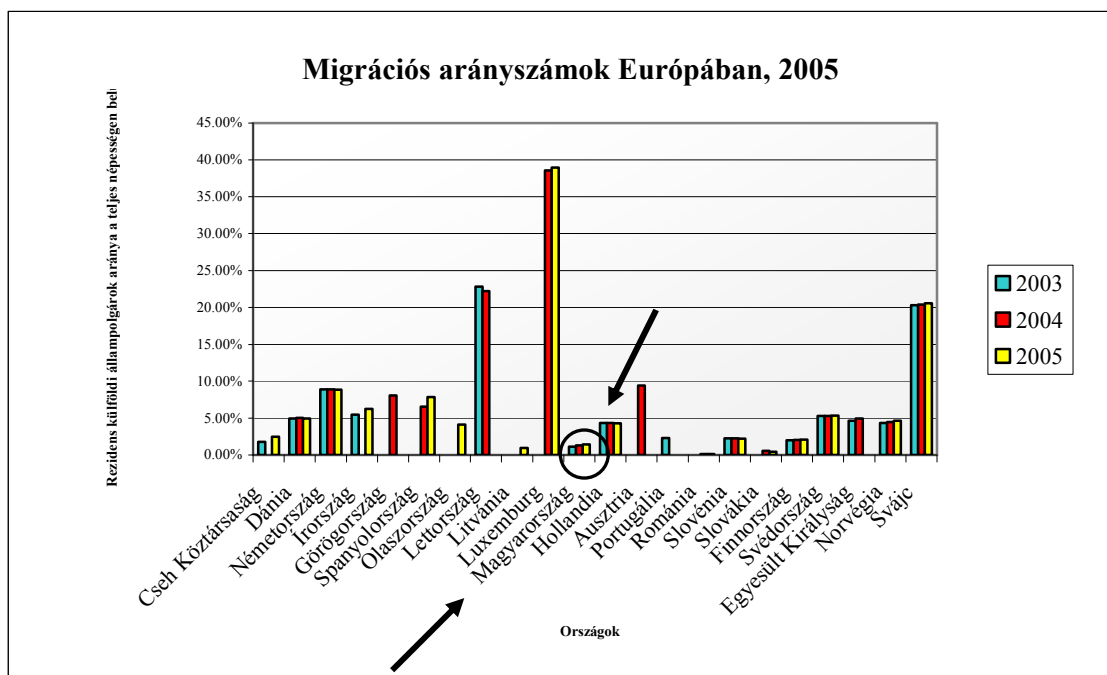
Vizsgálatunk tárgya nem terjed ki a hazánkból kiáramló – mind magyar, mind külföldi állampolgárokat magában foglaló – áramlásokra.

A nemzetközi migráció jelenségét vizsgálva nem elhanyagolhatóak a történelmi tényezők meghatározó ereje, valamint a vizsgált országok körére vonatkozóan az azokban hatályos jogszabályi háttér felelevenítése sem, ezért vizsgálatunk során ezen tényezőkre is tekintettel kívántunk lenni.

Eredmények

A nemzetközi migráció Magyarország viszonylatában

Magyarország „Európa legalacsonyabb migrációs arányszámokkal rendelkező országai közé tartozik”. [Melegh, 2007a] Ezt szemlélteti az 1. számú ábra, amelyben a migrációs arányszámokat az EUROSTAT migrációra és népességre vonatkozó adatbázisaiból vett, az egyes európai országokban tartózkodó külföldi állampolgárok számának és az egyes országok teljes népességét tartalmazó adatok hányadosaként számítottuk. Meg kell azonban jegyezni, hogy az egyes EU tagországok eltérő módon határozzák meg az országukban tartózkodó külföldi állampolgárok számát, így a fenti összehasonlítás nem pontos, viszont a magyarázni kívánt jelenség szemléltetésére alkalmas. A migrációs arányszám hazánkban 2003-ban 1,14%, 2004-ben 1,29% volt, 2005-ben pedig már elérte az 1,49%-ot. Ez az arányszám összehasonlítva Európa többi országával, jóval alatta marad a legtöbb nyugat-európai ország hasonló arányszámainak.

1. ábra Migrációs arányszámok Európa országaiban, 2003-2005

Forrás: saját számítások az EUROSTAT adatbázisa alapján

Megjegyzés: Belgium, Bulgária, Észtország, Franciaország, Ciprus, Málta és Lengyelország esetében a vizsgált időszakra vonatkozóan az EUROSTAT adatállományában nem szerepelnek a külföldiek állományadatai, valamint a fent felsorolt országok esetén sem álltak rendelkezésre mindhárom vizsgált évre adatok. Az összehasonlítás ennél fogva korántsem teljes, nagy vonalakban azonban szemléltetni tudja, hogy Magyarország migrációs arányszámai napjainkban európai viszonylatokban nem kimagaslóak.

Nem túl messzire visszanyúlva, a huszadik század folyamán számos történelmi esemény volt olyan hatással hazánk gazdasági és társadalmi fejlődésére, amelynek következtében a

Magyarországra való bevándorlás, valamint a hazánkból való kivándorlás újabb és újabb hullámokat vetett. A második világháború után kialakult helyzetben Magyarország migrációs rendszere a befelé irányuló vándorlás tekintetében erősen szabályozott és korlátozott volt, míg ezen időszakban hazánk emigránsok százait „ontotta ki magából”, s ennek következtében jelentős mértékű negatív vándorlási egyenleg jellemezte. [Illés, 2004] Különösen nagymértékű volt a kivándorlás az 1956-os év eseményeit követően, amikor is közel 200 ezer, elsősorban fiatal személy vándorolt ki az országból. Az ezt követő évtizedekben azonban kifelé irányulóan is „bezárta” Magyarország a kapuit. Hazánknak ebből az elszigeteltségből való kilépését 1988-ra tehetjük, amely évnek az eseményei, a szovjet ellenőrzés gyengülése, majd a következő években végbemenő rendszerváltozás, a vándorlási rendszerben elfoglalt helyünk módosulásának, a hazánkat érintő migráció mennyiségi és minőségi változásának kezdetét jelentették. Hazánk újra integrálódni tudott a nemzetközi vándorlási rendszer folyamataiba, és a korábbi tendenciákat felborítva tranzit és fogadó országgá vált. [Illés, 2004] A fenti, hazánkra vonatkozóan leírt folyamatok jellemezték a kelet-közép-európai „blokk” egészét is, a vasfüggöny megszűnésének következtében Kelet- és Közép-Európa „megmozdult”, mind a térségen belüli, mind a térségből kifelé irányuló migráció jelentős mértékben megnőtt. [Salt, 2001]

Éppen a fentiek miatt célszerű a térségre vonatkozó migráció elemzését az elmúlt közel húsz év távlatában végezni, hiszen a második világháborút követő bezártság évtizedeiben, nem mondható jelentősnek az ottani migráció, s az erre vonatkozó adatok is hamis képet mutatnak a valóságról, hiszen nem csekély azoknak a száma, akik titokban próbálták elhagyni a szóban forgó területét, vagy titokban próbáltak bejutni oda.

Az 1. táblázat a KSH által közölt vándorlási idősorok 1990 és 2005 közötti, a Magyarországra érkező és a Magyarországot elhagyó külföldiek számára vonatkozó adatokat tartalmazza. A táblázat adataiból látszik, hogy a kivándorló külföldiek száma igen jelentős volt az 1990-es évek elején, 1990-ben érte el a legmagasabb értéket: 11 271 fő hagyta el országunkat. Ebben az évben volt a legmagasabb a bevándorlók száma is a vizsgált időszakon belül, 37 242 fő érkezett hazánkba. Figyelembe véve, hogy a rendszerváltozás következtében megnyíló határok sok, tőlünk keletre fekvő ország állampolgárának tették lehetővé, hogy Nyugat-Európába jussanak, a fenti számok jelentős mértékben tartalmaznak olyan külföldi állampolgárokat, akik számára Magyarország „tranzit ország” szerepet töltött be. Ezt támasztja alá, hogy a kivándorlóknak a bevándorlókhoz képesti százalékos aránya 1990 és 1992 között érte el legmagasabb értékeit (rendre 30,26%; 23,40%; 30,40%), s utána ehhez képest – egy-egy 20% körüli kiugrástól eltekintve – jelentősen lecsökkent (13 és 18% között mozgott). Illés [2004] írásában megemlíti, hogy az 1990-es évek elején a magyarországi migrációs tendenciákban megfigyelhető fordulat nagymértékben összefügg a Német Demokratikus Köztársaság összeomlásával, Ceausescu uralmának utolsó szakaszával Romániában, valamint a volt Jugoszláv Köztársaság területén dúló polgárháborúval, amelynek következtében százak hagyták el az említett területeket.

A számok az 1990-t követő években fokozatosan csökkentek, a kivándorlók száma a következő évben kevesebb mint a felére csökkent, 1997-re mindössze 1 928 fő volt. A bevándorlók száma is jelentősen lecsökkent, 1992-ben már csak 15 113 főt tett ki, majd a következő hat évben ez az érték 14 500 fő körül ingadozott (igen csekély mértékben). Véleményünk szerint, az 1990-ben bevándorlók közül sokan tartózkodtak egy-két évet hazánk területén, és csak ezután hagyták el országunkat az 1990 utáni néhány év leforgása alatt, amire a kivándorlók fokozatos, 1993-ig tartó csökkenő számából, és az utána következő csekély ingadozásból, mondhatni stagnálásból következtetünk, mivel 1993 után évi 2 ezer fő körül stabilizálódott a hazánkból kivándorló külföldi állampolgárok száma. A bevándorlók számában 1997 után enyhe növekedés volt tapasztalható, átlagosan közel 20 ezer külföldi

érkezett hazánk területére 1999 és 2005 között. A fenti számokból jól látszik, hogy Magyarország a nemzetközi migrációban fogadó országgént is jelen van, hiszen az évente bevándorlók száma rendre 12 ezer fő felett volt az elmúlt tizenöt évben, s a migrációs egyenleg is jelentős pozitív értékkel zárt. Mindezek eredményeképpen 1999 végére már több mint 150 000 (150 245 fő) „hosszú távú” bevándorló élt Magyarországon, tehát a hazánk területén élő külföldi állampolgárok aránya a teljes lakosságon belül meghaladta a 1,5%-ot [Illés, 2004], ami azonban még mindig nem tekinthető jelentős aránynak a többi európai ország viszonylatában.

1. táblázat A Magyarországról ki- és bevándorló külföldi állampolgárok száma, 1990-2005

<i>Év</i>	<i>Bevándorló</i>	<i>Kivándorló</i>	<i>Egyenleg</i>	<i>Kivándorlók aránya a bevándorlókhoz képest</i>
1990	37 242	11 271	25 971	30.26%
1991	22 974	5 376	17 598	23.40%
1992	15 113	4 594	10 519	30.40%
1993	16 397	2 901	13 496	17.69%
1994	12 752	2 378	10 374	18.65%
1995	14 008	2 401	11 607	17.14%
1996	13 734	2 833	10 901	20.63%
1997	13 283	1 928	11 355	14.51%
1998	16 052	2 343	13 709	14.60%
1999	20 151	2 460	17 691	12.21%
2000	20 184	2 208	17 976	10.94%
2001	20 308	1 944	18 364	9.57%
2002	17 972	2 388	15 584	13.29%
2003	19 365	2 553	16 812	13.18%
2004	22 164	3 466	18 698	15.64%
2005	18 809	3 846	14 963	20.45%

Forrás: A nemzetközi vándorlás idősorai, KSH.

Európára vonatkozóan látható, hogy az egyes térségekben lévő országokat, vagy akár az azokon belüli régiókat érintő migráció igen sokszínű és változatos képet mutat. Ennek hátterében elsősorban történelmi és földrajzi tényezők állnak, köztük az egyes országok egykori gyarmati rendszerei [Salt, 2001], illetve az ebbe tartozó országokkal fennmaradt kapcsolat, amelyek kapcsán talán az egyik legfontosabb elem a nyelvi „akadálymentesség”, továbbá a hagyományosan jó diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatokat ápoló államok közötti együttműködés. A földrajzi adottságok közül a közelség a legfontosabb tényező. [Salt, 2001]

Magyarország esetében gyarmati kapcsolatokról a szó hagyományos értelmében nem beszélhetünk, de jól kirajzolódik, hogy a hazánkat legnagyobb számban célállomásként elérők „közelről”, főként a tőlünk keletre, illetve délre fekvő szomszédos országokból származnak. Ezek a területek Magyarország politikai ellenőrzése alatt álltak évszázadokon keresztül, aminek következtében, a kialakult hierarchikus viszony miatt, tág értelemben véve Magyarország esetében is „gyarmati” kapcsolatokról beszélhetünk. Az ezekről a területekről érkező bevándorlók irányultsága természetesen nem csupán a földrajzi közelséggel magyarázható, hanem többek között az 1920-as trianoni békeszerződés következtében elcsatolt magyarlakta területek magyarságának nagyszámú áttelepülésével, aminek meghatározó tényezője a magyar nyelv ismerete is, valamint – mint azt később látni fogjuk –

további tényezők (köztük az egyes országok fejlettségi szintje) is hangsúlyos szereppel bírtak a vázolt tendencia kialakulásában.

A Magyarországra érkező bevándorlók állampolgárságára vonatkozó adatok mindössze 1995-től álltak rendelkezésünkre, de a 2005-ig terjedő tizenegy éves intervallum adatsoraiból is számos következtetést vonhatunk le az 1990-es évek elejétől napjainkig terjedő időszakra jellemző tendenciákra vonatkozóan. Az 2. táblázat a hazánkba 1995 és 2005 között bevándorló külföldi állampolgárok számát tartalmazza állampolgárság szerinti bontásban. „Bevándorló külföldi állampolgár az a huzamos tartózkodási engedéllyel vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező külföldi, aki a belépést követően legalább egy évet Magyarországon töltött, vagy egy évnél hosszabb időre szóló tartózkodási engedélyt kapott.” (KSH, írásbeli közlés alapján) Ez a KSH hivatalos módszertani meghatározása, ezért a táblázat az ennek megfelelő hazánkba érkezők létszámát tartalmazza.

A KSH vándorlási idősorai alapján rendelkezésre álló adatok igen részletes bontásban szemléltetik, hogy hazánk mely országok lakosai számára számít vonzó célpontnak. A táblázatban szürke színezéssel jelöltük azt a tíz országot, amelyből a vizsgált tizenegy év átlagában évente a legtöbb bevándorló érkezett hazánkba, azon belül az első öt helyen levő országra vonatkozó adatokat vastag betűvel emeltük ki. Érdekes megfigyelni, hogy a tizenegy év során az első öt helyen csaknem minden évben ugyanaz az öt ország volt (nevezetesen Románia, Ukrajna, Jugoszlávia (2003-tól a volt Jugoszlávia területére vonatkozó adatokat tartalmaz a tábla), Kína és Németország).

Ezen belül történtek sorrendbeli változások, de Románia végig az első helyen szerepelt, s a román állampolgárok száma 2001 után minden évben megközelítette vagy meg is haladta a Magyarországra érkező bevándorlók 50%-át. Az „ötös fogat” csoportjába 2000-ben Szlovákia ékelődött be, maga mögé szorítva Németországot, majd 2001-ben a Kínából érkezők száma és aránya esett vissza (8. volt ebben az évben). 2002-re a vizsgált időszak első öt évében megfigyelhető egység felborult, bár megjegyzendő, hogy ebben az évben a hazánkba érkezők összesített létszáma is jelentős mértékben visszaesett. 2003-ban újra helyreállt „a rend”, az első ötből Németország szorult mindössze ki, s az ötödik helyre az „egyéb ázsiai országokként” megjelölt kategóriából érkezők kerültek. Érdekes módon a Németországból érkezők száma 2003-ról 2004-re 392-ről 57-re esett vissza, majd 2005-ben már 565 német állampolgár vándorolt hazánkba. Ennek oka igen kérdéses, bár, véleményem szerint, az a statisztika készítésében való változásban is gyökerezhet. A hazánkba érkező összes bevándorló számáról elmondható, hogy egyértelműen növekvő tendenciát mutat, s a 2000-től 2005-ig terjedő időszak átlaga megközelíti az évi 20 ezer főt.

Külön vizsgálva a hazánkba érkezők származási országának földrészek szerinti megoszlását, egyértelműen kitűnik, hogy az európai és ázsiai térségen kívülről érkezők nem képviselnek számottevő részt a bevándorlók összességén belül. Ezt kívánja szemléltetni a 2. ábra, amely egy kördiagramon mutatja a hazánkba érkező külföldi állampolgárok a származásuk földrésze szerinti megoszlását az 1995-től 2005-ig terjedő időszak átlagában.

Nem meglepő módon, az Európán belüli migráció érinti legnagyobb mértékben hazánkat, mint célországot, azon belül is Közép- és Kelet-Európából érkezett – az 1995 és 2005 közötti időszak éveinek átlagában – a hazánkba vándorlók 70%-a. (Az összes európai bevándorlóból levonva az EU-15 tagországokból, valamint a Norvégiából, Svájcban és az „egyéb” – a táblázatban külön nem nevesített – európai országokból érkezők számát.)

2. táblázat A Magyarországra bevándorló külföldi állampolgárok állampolgárság szerint (fő, %), 1995-2005

(folytatás a következő oldalon)

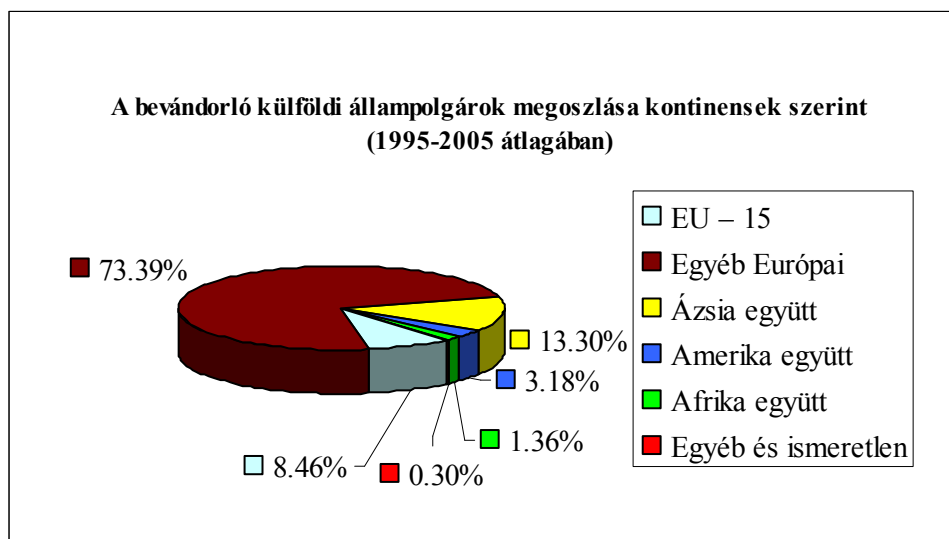
Ország	A belépés éve											
	1995	%	1996	%	1997	%	1998	%	1999	%	2000	%
Ausztria	136	0.97	144	1.05	154	1.16	130	0.81	156	0.77	156	0.77
Belgium	27	0.19	23	0.17	33	0.25	28	0.17	32	0.16	47	0.23
Dánia	11	0.08	8	0.06	11	0.08	13	0.08	9	0.04	22	0.11
Finnország	52	0.37	47	0.34	36	0.27	84	0.52	147	0.73	132	0.65
Franciaország	110	0.79	173	1.26	189	1.42	181	1.13	195	0.97	188	0.93
Görögország	198	1.41	186	1.35	163	1.23	68	0.42	66	0.33	66	0.33
Hollandia	69	0.49	113	0.82	104	0.78	91	0.57	80	0.40	88	0.44
Írország	12	0.09	17	0.12	13	0.10	12	0.07	13	0.06	22	0.11
Luxemburg	2	0.01	2	0.01	1	0.01	0	0.00	0	0.00	1	0.00
Nagy-Britannia	198	1.41	188	1.37	208	1.57	183	1.14	174	0.86	149	0.74
Németország	443	3.16	579	4.22	641	4.83	677	4.22	820	4.07	785	3.89
Olaszország	80	0.57	88	0.64	73	0.55	77	0.48	95	0.47	99	0.49
Portugália	7	0.05	6	0.04	3	0.02	8	0.05	5	0.02	5	0.02
Spanyolország	17	0.12	16	0.12	14	0.11	12	0.07	17	0.08	16	0.08
Svédország	53	0.38	74	0.54	79	0.59	75	0.47	77	0.38	66	0.33
EU – 15	1 415	10.10	1 664	12.12	1 722	12.96	1 639	10.21	1 886	9.36	1 842	9.13
Horvátország	219	1.56	155	1.13	173	1.30	311	1.94	189	0.94	168	0.83
Jugoszlávia^{1/}	1 301	9.29	870	6.33	836	6.29	1 490	9.28	2 490	12.36	1 777	8.80
Lengyelország	307	2.19	221	1.61	199	1.50	152	0.95	62	0.31	75	0.37
Norvégia	128	0.91	112	0.82	110	0.83	120	0.75	145	0.72	181	0.90
Oroszország	525	3.75	517	3.76	371	2.79	504	3.14	431	2.14	311	1.54
Románia	5 101	36.41	4 161	30.30	3 979	29.96	5 504	34.29	7 845	38.93	8 894	44.06
Svájc	32	0.23	42	0.31	57	0.43	53	0.33	79	0.39	75	0.37
Szlovákia	233	1.66	277	2.02	268	2.02	403	2.51	594	2.95	1 034	5.12
Törökország	126	0.90	136	0.99	122	0.92	97	0.60	93	0.46	92	0.46
Ukrajna	1 324	9.45	1 426	10.38	1 390	10.46	1 766	11.00	2 420	12.01	2 427	12.02
Egyéb európai	244	1.74	231	1.68	263	1.98	306	1.91	455	2.26	385	1.91
Európa együtt	10 955	78.21	9 812	71.44	9 490	71.44	12 345	76.91	16 689	82.82	17 261	85.52
Izrael	176	1.26	193	1.41	163	1.23	175	1.09	215	1.07	217	1.08
Japán	93	0.66	61	0.44	95	0.72	135	0.84	145	0.72	163	0.81
Kína	1 206	8.61	1 781	12.97	1 740	13.10	1 282	7.99	1 185	5.88	1 066	5.28
Mongólia	77	0.55	178	1.30	250	1.88	316	1.97	290	1.44	118	0.58
Szíria	92	0.66	88	0.64	94	0.71	58	0.36	69	0.34	45	0.22
Vietnam	142	1.01	309	2.25	366	2.76	517	3.22	378	1.88	199	0.99
Egyéb ázsiai	415	2.96	399	2.91	347	2.61	448	2.79	345	1.71	409	2.03
Ázsia együtt	2 201	15.71	3 009	21.91	3 055	23.00	2 931	18.26	2 627	13.04	2 217	10.98
Egyesült Államok	469	3.35	525	3.82	411	3.09	444	2.77	441	2.19	365	1.81
Kanada	59	0.42	73	0.53	54	0.41	60	0.37	77	0.38	48	0.24
Egyéb amerikai	56	0.40	53	0.39	41	0.31	55	0.34	69	0.34	71	0.35
Amerika együtt	584	4.17	651	4.74	506	3.81	559	3.48	587	2.91	484	2.40
Líbia	98	0.70	131	0.95	67	0.50	34	0.21	41	0.20	34	0.17
Egyéb afrikai	119	0.85	99	0.72	129	0.97	121	0.75	124	0.62	123	0.61
Afrika együtt	217	1.55	230	1.67	196	1.48	155	0.97	165	0.82	157	0.78
Egyéb és ismeretlen	51	0.36	32	0.23	36	0.27	62	0.39	83	0.41	65	0.32
Összesen	14 008	100	13 734	100	13 283	100	16 052	100	20 151	100	20 184	100

Forrás: A nemzetközi vándorlás idősorai, KSH (saját számításokkal kiegészítve)

^{1/} 2003-tól a volt Jugoszlávia területére vonatkoznak az adatok

2. táblázat folytatása A Magyarországra bevándorló külföldi állampolgárok állampolgárság szerint (fő, %), 1995-2005 (folytatás)

Ország	A belépés éve										Átlagosan	
	2001	%	2002	%	2003	%	2004	%	2005 ^{+/}	%		
Ausztria	124	0.61	84	0.47	93	0.48	24	0.11	125	0.66	121	0.68
Belgium	42	0.21	46	0.26	44	0.23	2	0.01	33	0.18	32	0.18
Dánia	27	0.13	15	0.08	23	0.12	2	0.01	19	0.10	15	0.08
Finnország	82	0.40	61	0.34	56	0.29	11	0.05	59	0.31	70	0.39
Franciaország	221	1.09	235	1.31	245	1.27	21	0.09	219	1.16	180	1.01
Görögország	43	0.21	31	0.17	36	0.19	7	0.03	16	0.09	80	0.45
Hollandia	102	0.50	69	0.38	75	0.39	15	0.07	75	0.40	80	0.45
Írország	20	0.10	17	0.09	24	0.12	6	0.03	17	0.09	16	0.09
Luxemburg	0	0.00	1	0.01	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.00
Nagy-Britannia	158	0.78	326	1.81	396	2.04	68	0.31	227	1.21	207	1.16
Németország	753	3.71	337	1.88	392	2.02	57	0.26	565	3.00	550	3.09
Olaszország	116	0.57	72	0.40	67	0.35	7	0.03	81	0.43	78	0.44
Portugália	8	0.04	15	0.08	5	0.03	2	0.01	8	0.04	7	0.04
Spanyolország	19	0.09	18	0.10	13	0.07	0	0.00	8	0.04	14	0.08
Svédország	71	0.35	41	0.23	58	0.30	8	0.04	51	0.27	59	0.33
EU – 15	1 786	8.79	1 368	7.61	1 527	7.89	230	1.04	1 503	7.99	1 507	8.46
Horvátország	79	0.39	53	0.29	86	0.44	71	0.32	46	0.24	141	0.79
Jugoszlávia^{1/}	1 028	5.06	437	2.43	709	3.66	1 586	7.16	1 293	6.87	1 256	7.05
Lengyelország	76	0.37	95	0.53	69	0.36	14	0.06	76	0.40	122	0.69
Norvégia	190	0.94	57	0.32	86	0.44	20	0.09	70	0.37	111	0.62
Oroszország	281	1.38	262	1.46	337	1.74	278	1.25	163	0.87	362	2.03
Románia	10 648	52.43	10 307	57.35	9 599	49.57	12 129	54.72	10 281	54.66	8 041	45.12
Svájc	65	0.32	52	0.29	54	0.28	63	0.28	43	0.23	56	0.31
Szlovákia	519	2.56	499	2.78	390	2.01	67	0.30	437	2.32	429	2.41
Törökország	82	0.40	117	0.65	119	0.61	151	0.68	112	0.60	113	0.64
Ukrajna	2 539	12.50	2 077	11.56	2 613	13.49	3 615	16.31	2 039	10.84	2 149	12.06
Egyéb európai	351	1.73	313	1.74	295	1.52	223	1.01	230	1.22	300	1.68
Európa együtt	17 644	86.88	15 637	87.01	15 884	82.02	18 447	83.23	16 293	86.62	14 587	81.85
Izrael	232	1.14	174	0.97	302	1.56	262	1.18	199	1.06	210	1.18
Japán	243	1.20	225	1.25	213	1.10	194	0.88	174	0.93	158	0.89
Kína	361	1.78	106	0.59	738	3.81	802	3.62	684	3.64	996	5.59
Mongólia	162	0.80	157	0.87	170	0.88	192	0.87	87	0.46	182	1.02
Szíria	49	0.24	41	0.23	60	0.31	66	0.30	40	0.21	64	0.36
Vietnam	120	0.59	103	0.57	236	1.22	362	1.63	235	1.25	270	1.51
Egyéb ázsiai	509	2.51	551	3.07	681	3.52	803	3.62	493	2.62	491	2.75
Ázsia együtt	1 676	8.25	1 357	7.55	2 400	12.39	2 681	12.10	1 912	10.17	2 370	13.30
Egyesült Államok	534	2.63	398	2.21	514	2.65	439	1.98	257	1.37	436	2.45
Kanada	73	0.36	50	0.28	72	0.37	82	0.37	34	0.18	62	0.35
Egyéb amerikai	100	0.49	73	0.41	82	0.42	95	0.43	65	0.35	69	0.39
Amerika együtt	707	3.48	521	2.90	668	3.45	616	2.78	356	1.89	567	3.18
Líbia	81	0.40	217	1.21	183	0.95	107	0.48	18	0.10	92	0.52
Egyéb afrikai	147	0.72	186	1.03	189	0.98	246	1.11	181	0.96	151	0.85
Afrika együtt	228	1.12	403	2.24	372	1.92	353	1.59	199	1.06	243	1.36
Egyéb és ismeretlen	53	0.26	54	0.30	41	0.21	67	0.30	49	0.26	54	0.30
Összesen	20 308	100	17 972	100	19 365	100	22 164	100	18 809	100	17 821	100

2. ábra A bevándorló külföldi állampolgárok kontinensek szerinti megoszlása

Forrás: Saját számítás a KSH adatainak alapján

Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy megfigyelve az EU-15 tagországaiból érkezőket a 2004-es évben egy igen jelentős visszaesés látható (tehát a Németország esetében megfigyelt jelenség, mind a tizenöt országot jellemzi), ami 2005-ben már nem érezteti hatását. Az EU-15-ön kívüli európai országok esetében látható, hogy a hazánkba érkező horvát, lengyel és orosz állampolgárok száma fokozatosan csökken a vizsgált periódus alatt, olyannyira, hogy 2005-re arányuk a teljes bevándorló népességen belül igen jelentéktelenné vált. Lengyelország esetében elmondható, hogy e visszaesés az 1990-es évek elején hazánk bányáiba érkező lengyel vendégmunkások nagy számának, majd a hazai bányászat összeomlása következményeként bekövetkező csökkenésnek tudható be. [Illés, 2004] Ezzel szemben a Jugoszláviából érkezők száma igen hektikusan alakul, ami köszönhető az 1991-től közel tíz éven át dúló délszláv háborúnak, amelynek különböző szakaszaiban menekültek száza, olykor ezrei vették útjukat Magyarország felé. [Illés, 2004] A román és ukrán állampolgárok száma egyértelműen növekvő tendenciát mutat, ami az összes bevándorlón belüli arányuk növekedésében is tükröződik. 2004-ben a Jugoszláviából (1 586 fő), Romániából (12 129 fő) és Ukrajnából (3 615 fő) érkezők száma olyan jelentős csúcsot ért el (az előző évhez képesti növekedésük rendre 124%, 26% valamint 38%), hogy az kompenzálni tudta az EU-15 országainak említett visszaesését, így összességében a hazánkba vándorlók száma nemhogy csökkent, de még növekedett is 2003-ról 2004-re.

A hazánkba vándorlókat nem és korösszetétel szerinti, a 1995 és 2005 közötti évekre vonatkozóan is vizsgáltuk a KSH nemzetközi vándorlási idősorainak alapján [KSH 2007]. A hazánkba vándorlók nem szerinti megoszlását elemezve kitűnik, hogy a vizsgált tizenegy évben a bevándorlók között a férfiak magasabb aránya jellemző. A megjelölt évek átlagában a férfiak 53,85%-át, míg a nők 46,15%-át tették ki a bevándorlóknak. [KSH 2007] Az életkor szerint nyolc kategóriára (0-14, 15-19, 20-24, 25-29, 30-39, 40-49, 50-59, 60-X éves) bontott elemzésből azt láttuk, hogy az egyes években az átlagos életkor 30 és 34 év között szóródik, átlagosan a 32 év jellemzi a hazánkba bevándorló külföldi állampolgárokat.

Az adatok alapján megállapítható, hogy a hazánkba vándorlók legnagyobb része 20-24 éves közötti, ami hazánk esetében is igazolni látszik azt a feltételezést, miszerint a fiatalabb korosztálybeliek sokkal inkább hajlamosabbak hazájuk elhagyására, a migrációra, mint az idősebb korosztály (értve ez alatt a 45 év felettieket) tagjai. [Davieri és Faini, 1999] Ez a tendencia az egyes években rendre kirajzolódik, és abban jelentősebb változás nem

mutatkozik. A fentiek alapján levonható az a következtetés, hogy a hazánkba vándorlók nem változtatják meg (már csak a népességhez viszonyított alacsony arányukból fakadóan sem) a hazánkra jellemző korösszetételt. Figyelembe véve továbbá a be- és kivándorlók korösszetételének közelítőleges egyezőségét, elmondható, hogy hazánk korösszetételére nincsenek hatással a hosszabb távra be- és kilépők. [Melegh, 2007b] Megjegyzendő, hogy ez a jelenség önmagában nem előnyös arra való tekintettel, hogy a magyar népesség korszerkezete az idősebb korosztályok felé tolódott, a társadalom elöregedik, s fontos tényező lenne, hogy a hazánkba vándorlók „fiatalítsák” hazánk korfáját.

A nemzetközi migráció európai uniós viszonylatban

Az egyes országokba történő bevándorlás nagymértékben összefügg a külföldi munkavállalással, hiszen a hazájukat tartósan elhagyók jó részére a külföldi munka lehetősége, legalábbis reménye hat motiváló tényezőként. Az Európai Unión belül a fő alapelvek közé tartozik a szabad munkaerő-áramlás biztosítása a tagállamok között. Ennek érvényesülése elméletileg – a vándorlást, a külföldön való letelepedést is szabadabbá téve – az Unión belüli migráció növekedéséhez vezethet. Az EU-15-ök a 2004-ben csatlakozott 10, majd a 2007-ben csatlakozott 2 új tagállammal szemben bizonyos korlátozásokkal élhetnek. Az úgynevezett átmeneti intézkedések hét évig biztosítanak jogot az EU-15 tagállamai számára, hogy munkaerőpiacukat védjék az új tagállamok munkavállalóival szemben. Ez a hét éves periódus három részre (2-3-2 év) tagolódik, amelyek során egyre enyhíteni kell a korlátozásait. A korlátozásokkal szemben az érintett új tagállamok viszonzási alapon szintén korlátozásokat vezethettek be a korlátozással élő régi tagállam munkavállalóira vonatkozóan. Az EU-15-ök közül jelenleg már 8 tagállam teljes mértékben megnyitotta munkaerőpiacának kapuit az EU-10-ek munkavállalói előtt. [ENLARGEMENT – TRANSITIONAL PROVISIONS 2007] Köszönhető ez talán annak, hogy az Európai Bizottság által közölt 2006-os értékelő jelentés alapján kitűnt: az EU-15 országokba irányuló migráció igen jelentős részét az Unió kívülről érkezők képezik, s az EU egészén belüli mobilitás ehhez képest alacsony, bár kétségtelenül növekvő tendenciát mutat. [COM 2006]

A nemzetközi migráció elméleti háttere

A sok számadat elemzése során felmerül a kérdés, hogy mi áll mindezen folyamatok hátterében. A migránsok körét vizsgálva, számos motiváló erő hat az emberekre, nem csupán mikroszintű individuális tényezők, hanem igen erős szerepet kapnak a makroszintű gazdasági, társadalmi és politikai elemek is. Az egyéni motivációk jellegüknél fogva igen eltérőek lehetnek, az egyes emberek környezete, a körülmények mind befolyásoló tényezők.

Azt gondolhatjuk, hogy az egyéni motivációk a külföldi munkavállalás szempontjából alapvetően önmagában a munkalehetőségben és a (jobb) jövedelemszerzési lehetőségekben rejlenek. Ezek az ún. húzó hatások (pull effects). Ezzel szemben a „toló hatások/tényezők” (pushing factors) közé sorolhatóak a kibocsátó országban levő – negatívan megítélt – (élet)körülmények, a bérkülönbségek és a munkanélküliség. Toló- és húzó hatást kifejthetnek egyéb tényezők is, csakúgy mint a földrajzi és kulturális, azon belül is elsősorban nyelvi távolságok – hasonlóságok. [in: KUTASI 2005] Közgazdasági megközelítés alapján számos kutató véli úgy, hogy az egyének, mint racionális lények, tudatos költség-haszonelemzés útján hozzák meg döntésüket azzal kapcsolatban, hogy adott esetben hazájukon kívül próbáljanak munkalehetőség után nézni, vagy egyenesen munkát vállalni. [in: KUTASI 2005] Ettől a megközelítésmódtól más szakértők azonban igen élesen elhatárolják magukat. Böröcz és Portes [2001] szerint például a munkaerő-áramlás oka nem a résztvevők gazdasági „előnymericskelésében” rejlik, az sokkal inkább a kibocsátó és a fogadó országok kapcsolatának történelemben gyökerező alakulására vezethető vissza, sőt cáfolják a „taszítás-

vonzás teória” magyarázó erejét is, hivatkozva arra, hogy ennek elmélete „post factum”, tehát a már ténylegesen meginduló áramlások alapján vezeti vissza a migráció megindulásának kiváltó okát. Mindez persze megalapozottnak tűnik, s az ember nyilvánvalóan mérlegel, akár azt is mondhatjuk, hogy számba veszi a külföldi munkavállalással járó költségeket és hasznokat, ennek tudatossága azonban, véleményünk szerint, megkérdőjelezhető.

Davieri és Faini [1999] szerint a kockázatok mérlegelése, illetve az azokkal szembeni egyéni magatartás, jelentős mértékben befolyásolja magát a migráció jelenségét, noha ők maguk is megjegyzik, hogy empirikusan igen csekély mértékben bizonyított csupán a migráció és az ezzel kapcsolatos kockázatok közötti kapcsolat megléte. Az olasz szerzőpáros a kockázatkerülő háztartásoknak mind az országon belüli, mind a határokat átlépő „migrációval kapcsolatos döntéseit” vizsgálta és modellezte a dél-olaszországi térségre vonatkozóan. Mikroökonómiai és ökonometriai elemzési módszereket alkalmazó modelljük arra mutat rá, hogy az egyének más térségben várható jövedelme és a kockázatok mérlegelése egyaránt szignifikánsan meghatározzák a migrációval kapcsolatos döntéseket. Ezekkel szemben a szektorális tényezők, ezen belül is a foglalkoztatás szektorális felépítése, valamint a kibocsátó területek demográfiai szerkezetének hatása csekélynek mondható. Velük szemben Banerjee és Kanbur [1981] [in: DAVIERI - FAINI 1999] a kockázat hatását vizsgálva arra jutottak, hogy a rövid távú migráció esetében sokkal inkább meghatározó tényező, a migráció, azaz a „menni vagy maradni” kérdésének eldöntésében, magának a foglalkoztatottságnak a lehetősége, mint az elérhető jövedelem. (Ez persze csak bizonyos körülmények fennállása esetén érvényesül, nevezetesen ha az egyének kockázatkerülők, és a rövid távú jövedelemingadozások kizárólag a foglalkoztatás fluktuációjából fakadnak.)

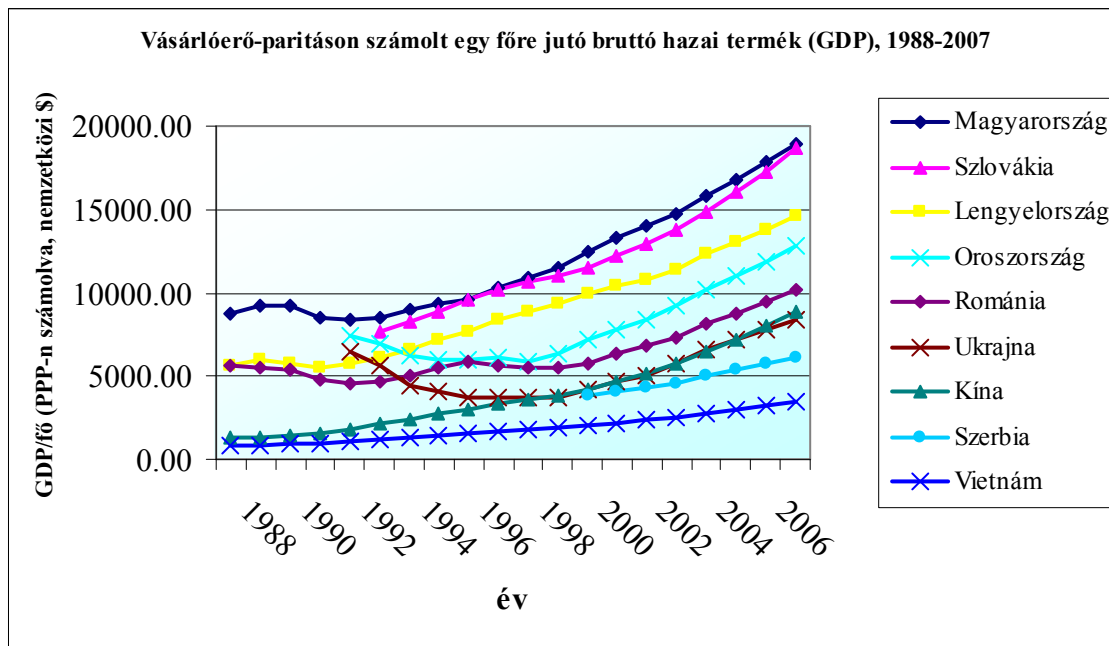
Makroszinten vizsgálva a nemzetközi migráció kérdését, valószínűsíthető, hogy egy adott országból a más országokba történő „tömeges”, vagy legalábbis jelentős lélekszámú, munkaerő-áramlás részben magyarázható a kibocsátó és a fogadó államok gazdasági fejlettségének eltéréseivel is. Salt [2001] cikkében arra mutat rá, hogy – a Világbank ország-csoportosítása alapján – magas jövedelemmel rendelkező országokba jellemzően relatíve nagy arányban érkeznek más, magas jövedelemkategóriába sorolható országokból a bevándorlók és a munkavállalók. Ez önmagában nem mond ellent az előbbi feltevésnek, hiszen a Világbank nemzeti jövedelmen alapuló ország- csoportosítása mindössze négy kategóriát különít el (alacsony, alacsony-közepes, közepes-magas, illetve magas jövedelemmel rendelkező országok), amelyen belül az egyes országok nemzeti jövedelme jelentősen szóródik, s ezzel összefüggésben a fejlettségük is – lévén, hogy a nemzeti jövedelem is egyfajta fejlettségi mutató – igen eltérően alakul.

Magyarország, mint fogadó állam esetében megvizsgáltuk, hogy hogyan alakul a hazánkba érkező külföldi állampolgársággal rendelkező munkavállalók származási országának és hazánk fejlettségének kapcsolata. Az elmúlt másfél évtized átlagában a legtöbb legalisan munkát vállaló külföldit kibocsátó ország [KSH 2007] vásárlóerő paritáson számolt egy főre jutó GDP-jét vettük az összehasonlítás alapjául. Ennek megfelelően elemzésünkbe bekerült Románia, Ukrajna, Szlovákia, (a volt Jugoszláviára vonatkozó adatok hiányában) Szerbia, Lengyelország, Oroszország, valamint Kína és Vietnám.

A vásárlóerő-paritáson vett egy főre jutó bruttó hazai termékre vonatkozó adatokat a Nemzetközi Valutaalap (IMF) 2006. szeptemberében publikált „világgazdasági adatbázisából” vontunk ki [IMF, World Economic Outlook Database for September 2006]. Az 1988 és 2007 között az említett országokra vonatkozó GDP-re vonatkozó adatok alapján készített ábra (3. ábra) szemléletesen mutatja a bizonyítani kívánt jelenséget.

Annak ellenére, hogy egyes országok esetében az adatok hiányosak, azaz nem állnak rendelkezésre a vizsgált időszak teljes időtartamára vonatkozóan, az ábra jól tükrözi a vizsgált

országok GDP-jének alakulását az elmúlt közel 20 év távlatában. Magyarország egy főre jutó bruttó hazai terméke az összes vizsgált állam hasonló adatát egyértelműen meghaladja, s csupán Szlovákia tudja megközelíteni azt. Az összehasonlításra alkalmas vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP-adatok alapján levonható az az (igazolni kívánt) következtetés, hogy a hazánkba érkező külföldi munkaerő áramlásában szerepet játszhat hazánknak a küldő államhoz képesti magasabb gazdasági fejlettségi szintje, ami húzó erőként hat azok számára, akik elsődlegesen a jobb élet- és munkakörülmények reményében hagyják el hazájuk munkaerőpiacát.

3. ábra Vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó bruttó hazai termék alakulása a Magyarországra legnagyobb számban érkezők származási országában, 1988-2007

Forrás: Saját szerkesztés az IMF adatsorai alapján

Következtetések

A nemzetközi migrációt az európai kontinensre áramló migránsok vonatkozásában vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy az a nyugati országokban Európán kívülről érkezők tömeges részvételével, míg a keleti országok, azon belül is elsősorban Magyarország esetében az Európán belüli vándorlás keretén belül ölt testet.

A Magyarországra irányuló vándorlás elmúlt közel két évtizedében zajló eseményeit tekintve láthatóvá vált számos összefüggés a hazánkkal kapcsolatos tényekre vonatkozóan. A hazánkba érkező külföldi állampolgárok, legyen céljuk munkavállalás, letelepedés, avagy egyéb megfontolások, nem képeznek nagy számosságú csoportot Magyarország lakosságán belül, s a kialakult tendenciákból valószínűsíthető, hogy ez a következő évtizedekben sem változik majd, az ország továbbra sem lesz világviszonylatban jelentős migrációs célpont.

A bevándorlók összessége, népességhez viszonyított alacsony arányából, valamint összetételéből fakadóan sem változtatja meg a magyar társadalom „nemzetiségi térképét”, valamint nem és kor szerinti struktúráját. Magyarországra elsősorban a határon túli magyar nemzetiségű, magyar nyelvet ismerő bevándorlók érkeznek igen jelentős arányban (elsődlegesen Románia és Ukrajna területéről), s összességében elmondható, hogy a hazánkba vándorló, valamint az itt munkát vállaló külföldi állampolgárok jó része Magyarországnál gazdaságilag fejletlenebb országból származik.

Irodalom

- BÖRÖCZ J. – PORTES, A. [2001]: Keserű kenyér: a munkaerő nemzetközi migrációjának szociológiai problémái, in: A migráció szociológiája (szerk. Sik Endre), Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest, 2001, pp 69-87.
- COM [2006]: A Bizottság (az Európai Közösségek Bizottsága) Közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, Brüsszel, 8.2.2006, COM(2006) 48. On-line: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_d oc=COMfinal&an_doc=2006&nu_doc=48, 2007. március 11.
- DAVIERI, F. – FAINI, R. [1999]: *Where do migrants go?*, Oxford Economic Papers, Oxford University Press, vol. 51(4), pp 595-622.
- ENLARGEMENT – TRANSITIONAL PROVISIONS [2007]: the European Commission, Employment and Social Affairs, utolsó frissítés: 2007. január 8. On-line: http://ec.europa.eu/employment_social/free_movement/enlargement_en.htm, 2007. 03. 12.
- EUROSTAT (Európai Közösségek Statisztikai Hivatala) adatbázisa On-line: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090_30070682_1090_33076576&_ad=portal&_schema=PORTAL, 2007. március 17-20.
- ILLÉS, S. [2004]: *Foreigners in Hungary: migration from the European Union*, Working Papers on Population, Family and Welfare, No. 5., 2004, Hungarian Central Statistical Office, Demographic Research Institute
- IMF (Nemzetközi Valutaalap) VILÁGGAZDASÁGI ADATBÁZISA [2006]: World Economic Outlook Database for September 2006, 2006. Szeptember 14., On-line: <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=28>, 2007. március 22.
- KSH [2007], (Központi Statisztikai Hivatal): A magyarországi vándorlás idősorai, 1995-2005 (kézirat)
- KUTASI G. [2005]: Labour Migration and Competitiveness in the European Union, *Transition Studies Review*, Springer-Verlag 2005, pp 18-32.
- MELEGH A. [2007a]: Vándorlási hipotézisek, *Népszabadság* 2007. március 6., kedd, LXV. évfolyam 55/2.szám, Budapesti kiadás p 13.
- MELEGH A. [2007b]: *Vándorlási hipotézisek Budapestre*, 2007, KSH háttéranyag, kézirat
- SALT, J. [2001]: Az európai migrációs térség. In: *REGIO* Kisebbség, Politika, Társadalom, Budapest, 12. évf, 2001. 1. szám, pp177-203.

Szerzők:

Takács Emese, egyetemi hallgató
Budapesti Corvinus Egyetem
takacs.emese@gmail.com

Huzdik Katalin, PhD hallgató
Szent István Egyetem
Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola
huzdik.katalin@gtk.szie.hu